

LA FLANDRE LIBÉRALE

1909

MEILLEURS SOUHAITS
A SES LECTEURS

JANV	FEBRIER	MARS	AVRIL
1. 1. 1909	1. 2. 1909	1. 3. 1909	1. 4. 1909
2. 1. 1909	2. 2. 1909	2. 3. 1909	2. 4. 1909
3. 1. 1909	3. 2. 1909	3. 3. 1909	3. 4. 1909
4. 1. 1909	4. 2. 1909	4. 3. 1909	4. 4. 1909
5. 1. 1909	5. 2. 1909	5. 3. 1909	5. 4. 1909
6. 1. 1909	6. 2. 1909	6. 3. 1909	6. 4. 1909
7. 1. 1909	7. 2. 1909	7. 3. 1909	7. 4. 1909
8. 1. 1909	8. 2. 1909	8. 3. 1909	8. 4. 1909
9. 1. 1909	9. 2. 1909	9. 3. 1909	9. 4. 1909
10. 1. 1909	10. 2. 1909	10. 3. 1909	10. 4. 1909
11. 1. 1909	11. 2. 1909	11. 3. 1909	11. 4. 1909
12. 1. 1909	12. 2. 1909	12. 3. 1909	12. 4. 1909
13. 1. 1909	13. 2. 1909	13. 3. 1909	13. 4. 1909
14. 1. 1909	14. 2. 1909	14. 3. 1909	14. 4. 1909
15. 1. 1909	15. 2. 1909	15. 3. 1909	15. 4. 1909
16. 1. 1909	16. 2. 1909	16. 3. 1909	16. 4. 1909
17. 1. 1909	17. 2. 1909	17. 3. 1909	17. 4. 1909
18. 1. 1909	18. 2. 1909	18. 3. 1909	18. 4. 1909
19. 1. 1909	19. 2. 1909	19. 3. 1909	19. 4. 1909
20. 1. 1909	20. 2. 1909	20. 3. 1909	20. 4. 1909
21. 1. 1909	21. 2. 1909	21. 3. 1909	21. 4. 1909
22. 1. 1909	22. 2. 1909	22. 3. 1909	22. 4. 1909
23. 1. 1909	23. 2. 1909	23. 3. 1909	23. 4. 1909
24. 1. 1909	24. 2. 1909	24. 3. 1909	24. 4. 1909
25. 1. 1909	25. 2. 1909	25. 3. 1909	25. 4. 1909
26. 1. 1909	26. 2. 1909	26. 3. 1909	26. 4. 1909
27. 1. 1909	27. 2. 1909	27. 3. 1909	27. 4. 1909
28. 1. 1909	28. 2. 1909	28. 3. 1909	28. 4. 1909
29. 1. 1909	29. 2. 1909	29. 3. 1909	29. 4. 1909
30. 1. 1909	30. 2. 1909	30. 3. 1909	30. 4. 1909
31. 1. 1909	31. 2. 1909	31. 3. 1909	31. 4. 1909

MAI	JUIN	JUIL	AOÛT
1. 5. 1909	1. 6. 1909	1. 7. 1909	1. 8. 1909
2. 5. 1909	2. 6. 1909	2. 7. 1909	2. 8. 1909
3. 5. 1909	3. 6. 1909	3. 7. 1909	3. 8. 1909
4. 5. 1909	4. 6. 1909	4. 7. 1909	4. 8. 1909
5. 5. 1909	5. 6. 1909	5. 7. 1909	5. 8. 1909
6. 5. 1909	6. 6. 1909	6. 7. 1909	6. 8. 1909
7. 5. 1909	7. 6. 1909	7. 7. 1909	7. 8. 1909
8. 5. 1909	8. 6. 1909	8. 7. 1909	8. 8. 1909
9. 5. 1909	9. 6. 1909	9. 7. 1909	9. 8. 1909
10. 5. 1909	10. 6. 1909	10. 7. 1909	10. 8. 1909
11. 5. 1909	11. 6. 1909	11. 7. 1909	11. 8. 1909
12. 5. 1909	12. 6. 1909	12. 7. 1909	12. 8. 1909
13. 5. 1909	13. 6. 1909	13. 7. 1909	13. 8. 1909
14. 5. 1909	14. 6. 1909	14. 7. 1909	14. 8. 1909
15. 5. 1909	15. 6. 1909	15. 7. 1909	15. 8. 1909
16. 5. 1909	16. 6. 1909	16. 7. 1909	16. 8. 1909
17. 5. 1909	17. 6. 1909	17. 7. 1909	17. 8. 1909
18. 5. 1909	18. 6. 1909	18. 7. 1909	18. 8. 1909
19. 5. 1909	19. 6. 1909	19. 7. 1909	19. 8. 1909
20. 5. 1909	20. 6. 1909	20. 7. 1909	20. 8. 1909
21. 5. 1909	21. 6. 1909	21. 7. 1909	21. 8. 1909
22. 5. 1909	22. 6. 1909	22. 7. 1909	22. 8. 1909
23. 5. 1909	23. 6. 1909	23. 7. 1909	23. 8. 1909
24. 5. 1909	24. 6. 1909	24. 7. 1909	24. 8. 1909
25. 5. 1909	25. 6. 1909	25. 7. 1909	25. 8. 1909
26. 5. 1909	26. 6. 1909	26. 7. 1909	26. 8. 1909
27. 5. 1909	27. 6. 1909	27. 7. 1909	27. 8. 1909
28. 5. 1909	28. 6. 1909	28. 7. 1909	28. 8. 1909
29. 5. 1909	29. 6. 1909	29. 7. 1909	29. 8. 1909
30. 5. 1909	30. 6. 1909	30. 7. 1909	30. 8. 1909
31. 5. 1909	31. 6. 1909	31. 7. 1909	31. 8. 1909

SEPTÈMB	OCTOBRE	NOVEMB	DÉC
1. 9. 1909	1. 10. 1909	1. 11. 1909	1. 12. 1909
2. 9. 1909	2. 10. 1909	2. 11. 1909	2. 12. 1909
3. 9. 1909	3. 10. 1909	3. 11. 1909	3. 12. 1909
4. 9. 1909	4. 10. 1909	4. 11. 1909	4. 12. 1909
5. 9. 1909	5. 10. 1909	5. 11. 1909	5. 12. 1909
6. 9. 1909	6. 10. 1909	6. 11. 1909	6. 12. 1909
7. 9. 1909	7. 10. 1909	7. 11. 1909	7. 12. 1909
8. 9. 1909	8. 10. 1909	8. 11. 1909	8. 12. 1909
9. 9. 1909	9. 10. 1909	9. 11. 1909	9. 12. 1909
10. 9. 1909	10. 10. 1909	10. 11. 1909	10. 12. 1909
11. 9. 1909	11. 10. 1909	11. 11. 1909	11. 12. 1909
12. 9. 1909	12. 10. 1909	12. 11. 1909	12. 12. 1909
13. 9. 1909	13. 10. 1909	13. 11. 1909	13. 12. 1909
14. 9. 1909	14. 10. 1909	14. 11. 1909	14. 12. 1909
15. 9. 1909	15. 10. 1909	15. 11. 1909	15. 12. 1909
16. 9. 1909	16. 10. 1909	16. 11. 1909	16. 12. 1909
17. 9. 1909	17. 10. 1909	17. 11. 1909	17. 12. 1909
18. 9. 1909	18. 10. 1909	18. 11. 1909	18. 12. 1909
19. 9. 1909	19. 10. 1909	19. 11. 1909	19. 12. 1909
20. 9. 1909	20. 10. 1909	20. 11. 1909	20. 12. 1909
21. 9. 1909	21. 10. 1909	21. 11. 1909	21. 12. 1909
22. 9. 1909	22. 10. 1909	22. 11. 1909	22. 12. 1909
23. 9. 1909	23. 10. 1909	23. 11. 1909	23. 12. 1909
24. 9. 1909	24. 10. 1909	24. 11. 1909	24. 12. 1909
25. 9. 1909	25. 10. 1909	25. 11. 1909	25. 12. 1909
26. 9. 1909	26. 10. 1909	26. 11. 1909	26. 12. 1909
27. 9. 1909	27. 10. 1909	27. 11. 1909	27. 12. 1909
28. 9. 1909	28. 10. 1909	28. 11. 1909	28. 12. 1909
29. 9. 1909	29. 10. 1909	29. 11. 1909	29. 12. 1909
30. 9. 1909	30. 10. 1909	30. 11. 1909	30. 12. 1909
31. 9. 1909	31. 10. 1909	31. 11. 1909	31. 12. 1909

3, Rue du Nouveau Bois, 3, GAND.

Musée de Gand

A la Santé de la Mariée.

Théâtre

^ *La Flandre Libérale* werd uitgegeven door La Presse libérale Gantoise onder leiding van burgemeester H. Lippens, maar was niettemin geen tolk van de Liberale Associatie. [Liberaal Archief, Gent]

BIJDRAGE

ROMAIN VAN EENOO

DE VLAAMSE AFDELING VAN DE BELGISCHE PERSBOND EN WERELDOORLOG I (1887-1918)

In de loop van november 1885 overwoog een zeventigtal Belgische journalisten de mogelijkheid om een belangenvereniging op te richten. Het plan kreeg gestalte in Antwerpen op 8 november 1886 onder de naam 'Association de la Presse belge - Algemene Belgische Persbond' (ABP). De grondleggers namen zich voor zich in te zetten voor de eigen beroepsbelangen. Die hielden vooral verband met de werkomstandigheden, met een duidelijkere taakomschrijving van het beroep, met een meer voordelige regeling van verplaatsingskosten met tram of trein, met een toekenning van vrijkaarten en voorbehouden plaatsen bij het bijwonen van allerhande festiviteiten, met de oprichting en werking van een eigen pensioenkas...¹

Tegen de achtergrond van de syndicalistische beweging die zich in deze periode op verscheidene terreinen ontplooidde, bevatte dat voornemen niets uitzonderlijk. Wel wist de voorzitter A. Goemaere, hoofdredacteur van het Antwerps dagblad *Le Précurseur*, de opdracht van de vereniging te omlijsten met een ideologisch kader dat wel opzienbarend klonk. Hij eiste van de leden een strikte neutraliteit. "*L'entente entre les journalistes belges était du reste éminemment désirable. Les intérêts professionnels de la presse en général, ses relations avec les autorités et les administrations publiques, l'obtention des immunités indispensables à l'accomplissement de sa mission, les moyens de secourir ceux de ses membres qui par l'âge ou les maladies auraient besoin d'appui matériel, tout cela exige une action commune qui ne peut s'obtenir que par l'union entre tous, établie sur des bases justes, permanentes et durables.*" En verder ook: "(...) *L'association fut fondée sur le pied d'une neutralité absolue, loyalement et sans arrière-pensée, faisant à chacun une*

— 1 Meer daarover: *Association de la Presse Belge, 1885-1892*, Anvers, 1892, pp. 5-20; J. Van Menten, *Over den oorsprong van den Bond der Belgische Drukkers*, in: *Officieel Jaarboek van de Belgische Pers*, Brussel, 1933, pp. 32-35.

part égale dans la direction et dans l'influence que celle-ci pourrait exercer un jour." Een uniek experiment dus in een steeds hoger oploeiende politieke strijd waarbij de pers als een zeer geducht wapen werd gehanteerd.

Met dat project voor ogen besloten dertien Gentse journalisten die bij die stichtingsvergadering aanwezig waren, om ter plaatse ook een gelijkaardige vereniging uit te bouwen. Op dat tijdstip zag het Gentse perslandschap er bloeiend, maar tezelfdertijd op politiek vlak veelkleurig uit. De liberale strekkingen namen er van oudsher een overwegende positie in. Ze werden geschraagd door twee Franstalige dagbladen: *Le Journal de Gand* van Eugène Vander Haeghen (6 x per week) en *La Flandre Libérale* (6 x) van de gebroeders Callier en vier Nederlandstalige: *Het Morgenblad/Het Vaderland* (6 x), *De Stad Gent* (6 x) dat beschouwd werd als het officieel Vlaams orgaan van de liberale partij in Gent, *Het Volksblad* (6 x) en in zekere mate *De Gazette van Gent*. De katholieke tendensen van hun kant beschikten over drie Nederlandstalige titels, overkoepeld door 'Het Werk der Vlaamsche Katholieke Drukpers' van kanunnik Julien Verschuere, met name: *De Gentenaar* (6 x), het *Fondsenblad* (6 x) en de *Gazette van Vlaenderen* (1 x) naast twee Franstalige: *L'Impartial* van Achille Boterdaele (6 x) en *Le Bien Public* (6 x) van Jozef De Hemptinne en Jules Lammens. De Belgische Werkliedenpartij vond een spreekbuis in *Vooruit* (6 x).²

Gezien de politieke constellatie was de uitdaging dus allesbehalve gering. Drie initiatiefnemers maakten reeds deel uit van het hoofdbestuur van de ABP: Albert Dutry (*L'Impartial*), Jozef Van Hoorde (*Gazette van Gent*) en Charles Verstraete (*La Flandre Libérale*) terwijl dat voor Leo De Busscher (*Volksblad*), Louis De Vreese (?), Georges Gerll (?), Pieter Geiregat (*Gazette van Gent*), L. Pardoën (?), Lodewijk Tydgadt (*De Akkerbouw*), Herman Van Duyse (*La Flandre Libérale*), Jean Verschuere (*Gazette van Gent* en *Het Volksblad*) en Georges Verstraete (*La Flandre Libérale*) niet het geval was. Guillaume Verspeyen (*Le Bien Public*) liet zich verontschuldigen.³

Op een voorbereidende bijeenkomst in het Café du Théâtre besloten ze hun eigen bestuur te kiezen en meteen ook een eigen reglement op te stellen. De stichtingsvergadering ging door op 10 januari 1888 in een lokaal dat Jules De Hemptinne, voorzitter van de Cercle Commercial et Industriel hen ter beschikking had gesteld. De aanwezigen waren zich kennelijk bewust van het ingrijpend karakter van hun initiatief. De stichters opteerden voor een zeskoppig bestuur, 'het comité' genoemd. Het bestond uit Albert Dutry (*L'Impartial*), L. Pardoën (?), Herman Van Duyse (*La Flandre Libérale*), Jozef Van Hoorde (*Gazette van Gent*), Jean Verschuere (*Gazette van Gent*) en

2 Voor de schets van het kader en de identificatie van personen maakten we gebruik van: E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (0667-1914)*, Leuven, 1964 (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 35*) en van E. Voordeckers & R. Van Eenoo, *Zo kwam Gent van de pers. Verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling in de Generale Bankmaatschappij*, Gent, 1974, pp. 1-2 en 12.

3 Het betoog steunt op een niet gecertificeerde fotokopie van het 'Verslagboek' uit het archief van de 'Section des Flandres de l'Association de la Presse belge' die me werd geschonken door de heer Joris De Ceuster naar aanleiding van de organisatie van hogervermelde tentoonstelling. Die kopie bevat vele honderden bladzijden maar vertoont niettemin ernstige leemten.

Charles Verstraete (*La Flandre Libérale*). Een geheime stemming kende het voorzitterschap toe aan Charles Verstraete. Het comité besliste het secretariaatswerk toe te vertrouwen aan een tweespan bestaande uit Albert Dutry en Jean Verschueren en tevens om de financiën in handen te geven van L. Pardoën. Tezelfdertijd werd de beslissing genomen om 'L'œuvre de l'asile ou de l'hospitalité de nuit' blijvend onder hun hoede te nemen. De verantwoordelijkheid over dat liefdadigheidswerk werd toevertrouwd aan L. Tydgadt (*De Akkerbouw*, apolitiek weekblad). Hoewel de nieuwe vereniging zich voornam om in de lijn van het Antwerpse voorbeeld zich uitsluitend in te laten met de verbetering van de werkomstandigheden van de journalist, liet de ganse maatschappelijke context waarin elk lid werkzaam was voorzien dat ze onvermijdelijk zou geconfronteerd worden met de gekende spanningsvelden liberaal-katholiek en de taalproblematiek.

Het opzet van deze bijdrage bestaat er dan ook in om uit te maken of de vereniging in haar doelstelling is geslaagd of gestruikeld. De aandacht ging bij voorkeur uit naar de mogelijke conflictzones zoals de bestuursverkiezingen, de ledenwerving, de standpunten. Wegens de spijtige leemten in het archiefmateriaal – vooral de verslagen van 19 november 1889 tot 8 augustus 1893 ontbreken – was het niet mogelijk de bekomen resultaten volledig cijfermatig te ondersteunen.

DE BESTUURSVERKIEZINGEN

Uit de verslagen van de bestuursvergaderingen bleek niet dat er voor 1914 ooit een poging is ondernomen om de vereniging in één of andere politieke richting te stuwen. De bestuursverkiezingen verwekten nauwelijks enige belangstelling en op een paar uitzonderlijke omstandigheden na, werd er in de verslagen zelden gewag gemaakt van een politieke wanklank.

– Op 10 juni 1896 ging er een verkiezing van de voorzitter door omdat Joseph Van Hoorde (*Gazette van Gent*) om gezondheidsredenen ontslag had genomen. Karel Lybaert (hoofdredacteur van het *Fondsblad* en *De Gentenaar*) werd tot voorzitter verkozen en zijn tegenkandidaat Albert Verbesssem (*La Flandre Libérale*) nam zijn functie van ondervoorzitter over. A. Van Overbeke (*De Gentenaar*, kath.) bleef schatbe-

^ Charles Verstraete (1829-1900) was o.m. medewerker aan de *Journal de Gand* maar verwierf vooral bekendheid door zijn reorganisatie van het jongensweeshuis in Gent. [Liberaal Archief, Gent]

waarder terwijl Philippe De Munninck (*Het Volk*, kath.) en Jules De Bruyne-Miry (*Gent Voorwaarts*) met algemeenheid van stemmen tot secretaris werden verkozen. Gustaaf Abel (*La Flandre Libérale*) weigerde, niet om ideologische maar uitsluitend om persoonlijke redenen, in te gaan op het aanbod om deel uit te maken van het bestuur.

– De bestuursverkiezing van 24 februari 1901 verliep even rimpelloos. Bij de verkiezing voor het voorzitterschap kreeg Joseph Van Hoorde (*Gazette van Gent*) 14 op 17 stemmen. Bij de eindbeurt van de verkiezing voor het ondervoorzitterschap werd Albert Verbesssem (*La Flandre Libérale*) meteen tot eerste en Karel Lybaert (*Fondsenblad*) tot tweede ondervoorzitter verkozen.

– Een vijftal jaren later, op 10 juni 1906, moest het bestuur in de vervanging voorzien van de voorzitter Joseph Van Hoorde die om gezondheidsredenen ontslag had genomen. De uitslag luidde: Albert Verbesssem: 8 en Karel Lybaert: 12 stemmen. Lybaert werd meteen tot voorzitter uitgeroepen. Om nu in diens vervanging te voorzien werd overgegaan tot de verkiezing van een ondervoorzitter en die luidde Albert Verbesssem 18 stemmen en Jean Verschueren (*Gazette van Gent*) 15. Verbesssem werd dus eerste en Verschueren tweede ondervoorzitter. Tevens werden een Nederlandstalige en een Franstalige secretaris verkozen en dat gaf als resultaat: Philip De Munninck (*Het Volk*) 15 stemmen en Jules De Bruyne-Miry 16 stemmen.

– Op de vergadering van 4 december 1912 werd het verzoek behandeld om een statutenwijziging te bekomen in die zin dat de voorzitter alternerend uit een andere politieke familie zou gekozen worden. Het voorstel werd afgewezen met de opmerking dat men in de praktijk hiermee rekening hield.

– Eind december 1912 drong het besef door dat de samenstelling van het bestuur statutair gezien helemaal achterop was geraakt. Eén lid was zelfs van oordeel “*dat de vlaamsch-schrijvende konfraters eene te groote meerderheid in het bureel hebben. Een blad gelijk de ‘Flandre Libérale mocht er toch wel in vertegenwoordigd zijn*”. Zeker voor wat de ondervoorzitters betreft, diende aan elke politieke richting en taal een billijke vertegenwoordiging gegeven. De 15 aanwezige leden besloten hieraan te verhelpen. De uitslag van de verkiezing luidde K. Lybaert 14 stemmen als voorzitter, J. Verschueren 14 en A. Verbesssem 13 stemmen als ondervoorzitter. Ook het resultaat van de verkiezing voor de twee secretarissen vertoonde het traditionele beeld: elk bestuurslid werd in zijn functie bevestigd. Op verzoek van de voorzitter werd tevens een katholieke, een liberale en een onzijdige syndicus verkozen.

– Op 6 januari 1914 drong de voorzitter er nu zelf op aan om, naar aanleiding van het aftreden van ondervoorzitter Jan Verschueren, een politiek evenwichtiger samenstelling van het bestuur tot stand te brengen. De 18 aanwezigen stemden als volgt: naar Hendrik Keurvels (*Ons Vaderland*, lib.) gingen 16 stemmen; ter vervanging van Jules De Bruyne-Miry, aftredend ‘Fransschrijvend’ secretaris, kreeg Leon Van Hollebeke (*La Flandre Libérale*) 17 stemmen. Om de taak van Van Hollebeke over te nemen verwierf Jules Matton (*De Landwacht*, kath.) 9 stemmen.

DE TOEKENNING VAN HET LIDMAATSCHAP

De analyse van die invalshoek bevestigde de vorige vaststelling. Het ledenaantal was niet uitgebreid: het bleef zowat schommelen rond de veertig leden (1896: 37; 1913: 49). Het was bij deze benadering evenmin mogelijk om elke wijziging op het spoor te komen omdat niet elk ontslag, elk overlijden of het uitvallen van een lid systematisch genoteerd werd en ook, zoals gezegd, omdat het archiefmateriaal leemten vertoonde. Wel blijkt duidelijk dat de kring slechts geleidelijk uitbreiding nam en iedereen zorgvuldig toekeek op de degelijkheid van elk dossier. Iedere kandidaat werd lid behalve wie niet beantwoordde aan de gestelde voorwaarden. De hoofdeis was dat zijn persactiviteit uit een voltijdse bezigheid bestond. Wie uitsluitend bureelwerk verrichtte, kwam niet in aanmerking en dat gold evenzo voor wie deel uitmaakte van de eigenaarsgroep van een krant. De aanvaarding verliep als volgt: eerst moest elke kandidatuur door een lid voorgedragen en verdedigd worden en niet eerder dan tijdens de daaropvolgende vergadering viel de uiteindelijke beslissing. Dat gebeurde niet routineus: geregeld werden kandidaten afgewezen. Bovendien viel op dat de vereniging overwegend rekruteerde in de Gentse regio en in veel mindere mate in Brugge en Oostende en zeer uitzonderlijk in andere steden. De graad van betrokkenheid van de niet-Gentse leden in het algemeen beleid van de Bond, vergt weinig toelichting. Een kribbige uitval van een verslaggever was ter zake veelzeggend en maakte verder onderzoek overbodig: *"Il est toutefois entendu que nos quatre décorés, en l'honneur de qui a lieu ce banquet, ne toucheront pas l'indemnité. On décide également que les confrères de Bruges et d'Ostende, qui n'assistant jamais à aucune réunion et qui n'ont rien fait pour alimenter la caisse de la section ne jouiront non plus de cette faveur"* (vergadering van 20 november 1908).

De uitbreiding verliep als volgt:

- In 1888: opname van Achille Boterdaele (*L'Impartial*), Auguste Vandermeulen (*De Stad Gent*), Albert Verbesssem (*La Flandre Libérale*), Joseph Van Hoorde (*Gazette van Gent*), Jean Verschueren (*Gazette van Gent*).
- In 1889: Camille Verhé (*La Flandre Libérale*), Vlietinck-Van Loo (*Burgerwelzijn*, lib. Brugge), Firmin Van den Bosch (*L'Impartial*), Gustave Eylenbosch (*Het Volk*).⁴
- 1894: Hector Goffin (Oostende, maar medewerker sedert 6 jaar aan *Le Journal de Bruges*, lib.), Jules De Bruyne-Miry (*Annoncenblad?*), Achille Boterdaele (*L'Impartial de Gand*), François Vande Put (*Le Bien Public*), Louis Van Bredael van Oostende (correspondent van *L'Impartial*).
- 1895: Daveluy (Oostende), Theoduul Van Hauwermeiren (Gent), E. Neut (*La Patrie*, Brugge, kath.).
- 1896: Karel Lybaert (*Fondsenblad/De Gentenaar*), Alfons Van Overbeke (*Fondsenblad*), Joseph Moens (*Fondsenblad*), Gustave Eylenbosch (*Het Volk*), Emile Busson (*Het Volk*), Hendrik Keurvels (*Het Vaderland*), Joseph De Geynst (*Journal de Gand*), Charles Vander Cruyssen (*l'Indépendant*), Joseph Van de Put (*XXe Siècle*), Louis Van Bredael (Oostende, correspondent van *L'Impartial*).

— 4 Leemte door het ontbreken van het desbetreffende archief.

- 1900: Richard Millecam (*Fondsenblad*), Charles Verstraete (voorzitter: overleden).
 - 1901: Camille Verhé (*La Flandre Libérale*), P. Marquet (*Journal de Gand*), J. Buse (*Le Bien Public*).
 - 1902: Gustave Abel (*La Flandre Libérale*), Octaaf De Waele (*Fondsenblad*), Désiré Dauwe (*La Flandre Libérale*).
 - 1903: E. Bouchout-le Gendre, (opsteller van *La Patrie*, Brugge), Bonehout (?) (*La Patrie*, Brugge), E. Neut (*La Patrie*, Brugge)
 - 1905: Mej. Margueret Coppin (*Le Carillon*, Oostende), J. Piens (*Fondsenblad*), F. Dupon, (*De Beiaard*, Zottegem, correspondent van *Het Volk*).
 - 1907: Aimé Bogaerts (*Vooruit*), Ferdinand De Clercq (*Het Volk*), De Waele (*Fondsenblad*).
 - 1909: Frank Steinmetz (*La Patrie*, Brugge), Gustaaf De Graeve en Achiel Lamont (*Fondsenblad*), G. Gabriels (*Het Volk*), Em. Van Sweden (*Vooruit*), Felix Cambier (*Journal de Gand*).
 - 1910: Jan Verschuere (*Gazette van Gent*), F. Cambier (*Journal de Gand*).
 - 1911: Remy Geerts (*La Métropole*, Antwerpen), Hendrik De Zeine (*Het Brugsch Handelsblad*), Baeckerood (hoofredacteur van *Le Journal de Bruges*).
 - 1912: Jean Kreyersman (*Fondsenblad*), Joseph Verbeeck (*L'Echo d'Ostende*), Alphonse Elleboudt (directeur van *Le littoral* en *De Zeewacht*), Jean Van Nuffel (*De Volksstem van Aalst*), Leopold Hemelsoet (*Fondsenblad*, recent: *De Volksstem van Aalst*), Louis de Nobele (*Le Journal de Gand*), Joseph De Clercq (*Het Vaderland* en *Het Volksblad*), P. De Visch (*Vooruit*), Joseph August De Grave (*Vooruit*), R. Vercammen (*Vooruit*, Gent).
- Uit deze onvolledige lijst van nieuwe leden blijkt andermaal dat de vereniging niet afweek van zijn voornemen om de samenstelling partij- en ideologisch kleurloos te houden.

POLITIEKE UITSPRAKEN OF STANDPUNTEN.

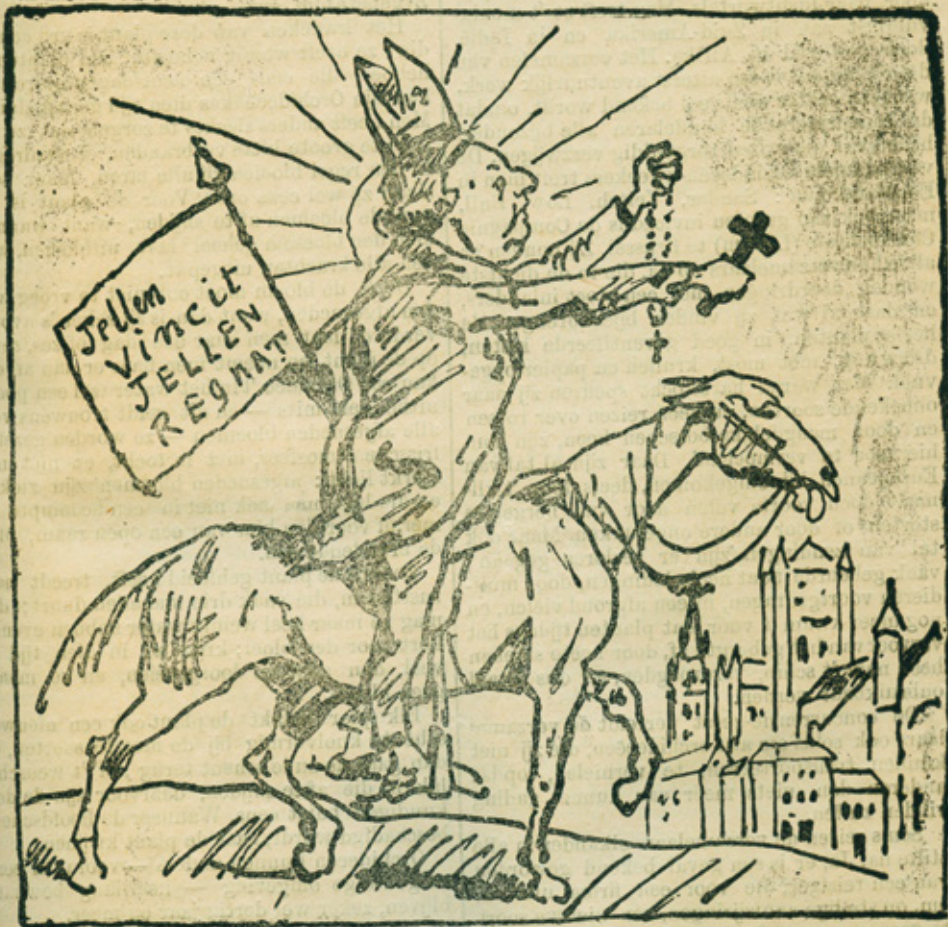
In de vooroorlogse periode werden alle kranten rechtstreeks of onrechtstreeks en gewild of ongewild in de politieke strijd betrokken. De vraag was dus in welke mate de politieke kleur van het blad enige weerslag had op de werking van de vereniging.

– Op de vergadering van 20 november 1908 werd het bestuur geconfronteerd met het feit dat vier bestuursleden met een duidelijk politiek profiel een officiële erkenning hadden ontvangen. Ridder Guillaume Verspeyen, hoofdredacteur van de ultramontaanse krant *Le Bien Public* werd gepromoveerd tot officier terwijl Jozef Van Hoorde (*Het Volksbelang*), Edward Neut (*La Patrie*, kath. Brugge) en Gustaaf Eylenbosch (*Het Volk*) benoemd werden tot ridder. De vraag luidde of de vereniging een financiële tegemoetkoming mocht toekennen aan leden die aan die viering wensten deel te nemen. Ondervoorzitter Verschuere was van oordeel, hierin gevolgd door het bestuur, dat '*à titre exceptionnel*', en gezien het belang van de gebeurtenissen het bestuur daarmee mocht instemmen.

- > Karikatuur van Guillaume Verspeyen. De wederzijdse persiflage van collega's-journalisten verliep soms vrij hard en meedogenloos. Verschenen in: *Gentsch Museum*, 19 december 1897. [Liberaal Archief, Gent]

GENTSCH MUSEUM

Bijvoegsel aan het Zondagsblad van het Vaderland.

Ontwerp van een standbeeld

te plaatsen op de leeggemaakte gronden van het Pakhuis-Koornmarkt. in afwachting dat het gouvernement beginne aan het sedert zoovele jaren beloofde posthotel.

Een tweede aangelegenheid hield alweer verband met Guillaume Verspeyen. Eind december 1910-begin 1911 werden plannen ontworpen om zijn '50 jaar journalist' te vieren. De vroegere vraag werd opnieuw gesteld en kreeg een gelijkkluidend antwoord. De vereniging besloot eensgezind in te stemmen met de viering. *"Les membres ne sauraient oublier que Verspeyen est le doyen de la Presse belge, qu'il jouit d'une incontestable renom et possède l'estime de tous les journalistes."* Enkele persoonlijke uitspraken gaven aan dat standpunt een nog duidelijker reliëf. Aimé Bogaerts, hoofdredacteur van *Vooruit*, verontschuldigde zich voor zijn afwezigheid op de festiviteiten *"mais déclare adhérer à la manifestation Verspeyen"*. Ook Gustave Abel, hoofdsteller van *La Flandre Libérale*, keurde in naam van de 'Vereniging der liberale dagbladschrijvers', de viering goed *"en ce sens qu'on fêtera en Verspeyen l'homme de talent, l'écrivain, l'artiste"*. In zijn antwoord op de vele loftuitingen die hem te beurt viel, sloot Verspeyen zijn dankwoord af met: *"In Vlaanderen Vlaamsch, in Gent Gentsch en in België de vrijheid. Alles is Vlaamsch in mij, alhoewel ik mij meestal in de Fransche taal uitdruk, het is toch maar 't kleed dat Fransch is: mijn hart is Vlaamsch."*

– Een mogelijk wrijvingspunt vormde de verdeling van de opbrengsten van weldadigheidsfeesten of tombola's die geregeld georganiseerd werden. De oplossing die daaraan gegeven werd in 1903, is representatief voor alle vorige en volgende evenementen. Het beschikbare geld werd gelijk verdeeld onder: het weldadigheidsbureau van Gent, het Sint Vincentius à Paulogenootschap (katholiek), het nachtverblijf voor mannen (eigen instelling), het nachtverblijf voor vrouwen (eigen instelling), de Bond zonder naam maar niet zonder hart (liberaal), de pensioenkas (eigen vereniging).

HET TAALPROBLEEM

– Op 13 november 1894 werd het voorstel aanvaard om de functie van secretaris telkens voor de duur van drie maanden toe te vertrouwen beurtelings aan een Nederlandstalige en aan een Franstalige zodat de proces-verbalen en de uitnodigingen *"se rédigent alternativement dans les deux langues"*.

– Op de vergadering van 19 februari 1895 betreurde Jean Verscheuren (Gazette van Gent) dat de plakbrieven voor het weldadigheidsfeest uitsluitend in het Frans werden opgesteld. Hij kreeg een antwoord waarmee hij zich kon verzoenen, namelijk dat tweetalige plakbrieven dubbel zoveel zouden kosten en dat dit de financiële mogelijkheden van de vereniging zouden overschrijden.

– Naar aanleiding van een feest op 2 juni 1895 in Oostende, protesteerden de Oostendse leden tegen het feit dat de uitnodigingen uitsluitend in het Nederlands waren gesteld. De voorzitter repliceerde hierop dat de sectie een aantal Nederlandstaligen onder zijn leden telde die er prijs op stelden in het Nederlands uitgenodigd te worden, dat de uitnodigingen alternerend in één van beide talen worden opgesteld en dat het zenden van tweetalige uitnodigingen veel tijd en geldverlies zou betekenen.

– Op 14 mei 1904 vroeg een lid om de uitnodigingen tot de vergadering van de mutualiteit afwisselend in het Frans en in het Nederlands te versturen. Hij kreeg als antwoord dat Verscheuren de Nederlandstalige versie verstuurde en J. De Bruyne de Franstalige.

– Op 1 april 1905 protesteerde een lid opnieuw tegen het feit dat de omzendbrieven uitsluitend in het Nederlands waren opgesteld. De voorzitter gaf hem op 6 mei als antwoord dat die uitnodigingen beurtelings in het Nederlands en in het Frans werden verstuurd, dat er in 1905, 20 Vlaamse omzendbrieven, 31 Franstalige en 2 in beide landstalen waren verstuurd en dat, wat de processen-verbaal betreft, de verhouding omgekeerd was omdat die door een Nederlandstalige werden opgemaakt.

DE IMPACT VAN DE OORLOG

Begin augustus 1914 brak de oorlog uit en werd Gent op 12 oktober door het Duitse leger bezet. Tijdens de bezettingsperiode deden er zich een aantal omstandigheden voor die de vereniging in moeilijkheden hebben gebracht maar het karakter ervan niet hebben verstoord.

– Het openlijk verzet tegen het optreden van de bezetter was van zeer korte duur en beperkte zich finaal tot een protest tegen het invoeren van de censuur (1 november). Vrijwel alle bladen zwichtten echter voor de druk van hogerhand en zetten, met uitzondering van *La Flandre Libérale* en vanaf 1917 *Le Bien Public*, hun activiteiten zonder morren verder. Reeds op 15 november meldde de voorzitter *“qu’il a obtenu, grâce à son intervention, (...) l’autorisation de réapparition du ‘Journal de Gand’, qui avait été refusée par l’autorité allemande”* (15 november 1914). De week daarop mocht hij hetzelfde bericht herhalen in verband met *Het Vaderland* en het *Volksblad* van Gent en mocht hij signaleren dat het publicatieverbod van de *Vooruit* in de loop van de daaropvolgende week zou opgeschort worden. Op 20 december 1914 werd nog één afwijzende stem gehoord. Hendrik Keurvels, hoofdredacteur van het liberale *Vaderland* formuleerde een laatste protest: *“Il estime qu’il est du devoir de l’association, de prendre position chaque fois qu’il s’agit de défendre la liberté de la presse et de combattre l’arbitraire qui tendrait à la restreindre”*. Het bleef hierbij. Het publieke optreden in politicis van de Gentse dag- en weekbladen verschilde dus wel van dat van de Brusselse of Antwerpse.

– De lokale persbond kreeg de toestemming om verder te vergaderen maar zijn bewegingsruimte werd strikt beperkt. Van dan af werd wekelijks vergaderd maar de meer dan honderd verslagen van bestuursvergaderingen tijdens de jaren 1915 tot einde 1917 bevatten als vrijwel enige en telkens gelijklopende samenvatting van de werkzaamheden, de volzin: *“La section s’occupe exclusivement de questions de ravitaillement”*. Het bestuur fungeerde inderdaad voortaan als mutualiteit, als pensioenkas maar tevens als *“un service d’achat en gros de matières alimentaires et d’autres denrées ou produits, pour être revendus aux membres de la société”* (24 januari 1915). Op de betekenis van de activiteiten waarnaar hiermee werd verwezen, kan hier niet worden ingegaan maar ze werden door de leden diep gewaardeerd.

– Er werden geen nieuwe leden meer aanvaard en er werden ook geen bestuursverkiezingen meer gehouden. Het totaalbeeld wijzigde nauwelijks. De *Gazette van Gent* was het enige dagblad dat op 28 januari 1915 ophield te verschijnen. Vanaf 18 augustus 1914 verschenen de *Gentenaar* en *De Landwacht* onder een gemeenschappelijke titel. Journalisten die actief betrokken waren bij de redactie van de activistische bladen als

De *Vlaamsche Post* uit de kring van Domela Nieuwenhuis Nyegaard, of *De Vlaamsche Smeder* van de 'Nationalistische Bond' van Jan Wannyn of de *Nieuwe Gazet van Gent* – *Nieuwe Gentsche Courant* of *De Morgenbode* of het maandblad *De Witte Kaproen* van A. Sevens werden nooit vermeld. Het verslagboek liet niet toe uit te maken of die activistische journalisten nu geweigerd dan wel ongeïnteresseerd waren in een lidmaatschap. Een uithaal naar aanleiding van de rumoerige bevrijdingssfeer klonk zeer expliciet en liet aan duidelijkheid daaromtrent niets te wensen over. Zo werden de reeks lezingen die door het bestuur waren opgezet na 31 maart 1918 stopgezet onder druk van "*les énergumènes activistes [qui] avaient en effet provoqué la veille de Pâques la déportation de M. le Bourgemestre Braun et de l'échevin De Weert*". Dat optreden had trouwens geleid tot het feit dat "*le matériel du Morgenbode, journal activiste a été saisi... par ordre du service de la sûreté générale*" (17 november 1918).

– De Bond zelf werd zwaar getroffen door het overlijden van een drietal bestuursleden die een belangrijke rol hadden gespeeld in zijn ontplooiing. Op 16 april 1916 overleed Jean Verschueren, medeoprichter en oud-secretaris. Jozef Van Hoorde, die een tijdlang voorzitter was geweest, volgde hem op 1 juni 1916. Albert Dutry, vrede-rechter en eveneens lid van de stichtersgroep, stierf op 12 januari 1918. Het bestuur verloor ook alle contacten met niet-Gentse leden. De bezetter sprong zo spaarzaam om met het verlenen van vergunningen om bv. naar Brugge te reizen, dat de meest vanzelfsprekende contacten wegvielen. Op den duur reduceerde het leven van de vereniging zich tot de wekelijkse vergaderingen die hooguit door een trouwe kern van ongeveer vijftien leden werden bijgewoond. De effecten van het versralen en het ineenschrompelen van de contacten met de leden, ontgingen het bestuur niet. Het stelde wel vast dat ze een positieve kant vertoonden: "*Ils ont provoqué entre une catégorie de personnes, appartenant à des opinions opposées et très hostiles les unes aux autres, un rapprochement qui a fait disparaître bien des préventions et des animosités sans abdiquer quoi que ce soit de leurs opinions*" (2 december 1917). Niettemin werd afgesproken om het vervreemdingsproces te stuiten door de wekelijkse vergaderingen telkens te laten voorafgaan door een korte lezing over de meest uiteenlopende onderwerpen naar "*les exemples donnés en cette matière par le Zetternamkring et le Snellaertskring*". Die lezingen gingen tenslotte effectief door maar wijzigden nauwelijks iets aan de aanwezigheidsgraad.

– Vrij snel werd het Gentse bestuur vooral geconfronteerd met een probleem dat op den duur alle aandacht van het bestuur zou opsloppen, met name

- > Jozef Van Hoorde (1843-1916) schreef naast zijn journalistiek werk in de *Gazette van Gent* ook bijdragen voor Het Willemsfonds en historische romans. [Liberaal Archief, Gent]

het lot van de journalisten die ofwel hun hoofdkomen hadden verloren ofwel door omstandigheden hun inkomen flink gereduceerd zagen. Het nam een beslissing die door het hoofdbestuur in Brussel werd aangevochten en die na de oorlog aanleiding zou geven tot zeer heftige polemieken en langdurige spanningen. Terwijl de hoofdzetel in Brussel besliste dat de medewerkers aan bladen die zich onderworpen hadden aan de Duitse censuur geen aanspraak konden maken op financiële vergoedingen, nam het Gentse bestuur een diametraal tegengesteld standpunt in. Ze besliste om alle leden die met de betaling van hun bijdragen in regel waren, op dezelfde voet te behandelen ongeacht of ze nu al dan niet werkten voor bladen die de censuur hadden aanvaard. Met algemeenheid van stemmen werd op 17 januari 1915 een dagorde aangenomen die jarenlang betwist werd: *“Considérant que dans les deux Flandres les événements de guerre n'ont provoqué la publication d'aucun organe nouveau, inféodé à l'occupant; que certains journalistes de la section ont contribué à collaborer aux journaux anciens, tout en subissant des réductions notables de traitement; qu'ils croient faire œuvre patriotique et réconfortante pour la population restée au pays en lui conservant le journal familial librement choisi; que le fait pour les journaux d'être actuellement soumis à la censure n'entraîne, dans les circonstances d'occupation du moment, aucune diminution de la dignité professionnelle pour les journalistes (...) tous et chacun des journalistes de la Section de Flandres, tant actifs qu'inactifs, peuvent se rendre le témoignage que si la censure de l'occupation étrangère les a empêché de publier tout ce qu'ils auraient voulu, aucun d'entre eux n'a été contraint de publier ce qu'il ne voulait pas. (...)”*

Om die reden trouwens drong de Vlaamse sectie van de Belgische Persbond er eensgezind bij de Brusselse hoofdzetel, die instond voor de verdeling van de beschikbare gelden, op aan om het mandaat van de twee Gentse vertegenwoordigers M.M. Lybaert en Verbessert te erkennen *“en leur conférant le droit de répartir librement mais intégralement l'allocation réserve aux journalistes des Flandre, selon les besoins respectifs de chacun d'eux qui serait éprouvé par les événements de guerre, sans aucune restriction ni obligation quelconque pour les bénéficiaires (...)”* Het werd hen geweigerd.

De laatste bestuursvergadering tijdens de bezetting ging op 10 november 1918 in het geheim door in een zaal van de vertrouwde 'l'Univers'. Daaraan namen alleen K. Lybaert, L. Van Hollebeke, L. De Nobele, A. Boterdaele, D. Daue en R. Geerts deel. Er werd niets beslist. Het verslag vermeldde alleen: *“On commente les événements. L'armistice est sur le point d'intervenir. Le canon tonne sans discontinuer (...) La retraite bat son plein. On s'attend pour la fin de la journée ou pour le lendemain à l'entrée des troupes alliées à Gand.”* Tijdens de daaropvolgende vergadering van 17 november mocht voorzitter K. Lybaert in het bijzijn van 17 aanwezigen *“un vibrant hommage au Roi, à notre armée, à la Reine, à la famille royale”* uitbrengen en tevens melden dat *La Flandre Libérale* en *Het Vaderland* opnieuw verschenen waren. Daarmee was het vooroorlogs persbeeld helemaal hersteld en na zeer korte tijd werd duidelijk dat de oorlog op dat vlak geen ingrijpende ommekeer had veroorzaakt. Alles bleek terug te vallen in zijn vertrouwde plooi. Vrijwel onmiddellijk verscheen het probleem van de aanpassing van de lonen aan de gestegen levensduurte op de dagorde en werd het debat omtrent de bezoldiging van de journalisten-medewerkers aan gecensureerde bladen voortgezet.